Emro Science and Education
Open-access scientific journal
Journal homepage: https://journal.emro.uz

OPEN ACCESS

CONFERENCE PAPER OPEN ACCESS

Vol. 2 No. 2 (2026) · “Milliy statistika tizimida yangi bosqich: barqaror rivojlanish maqsadlari, xalqaro standartlar va zamonaviy tende...

“MILLIY STATISTIKA TIZIMIDA YANGI BOSQICH: BARQAROR RIVOJLANISH MAQSADLARI, XALQARO STANDARTLAR VA ZAMONAVIY TENDENSIYALAR”

O‘ZBEKISTONDA DAVLAT MOLIYASI TRANSFORMATSIYASI

FAZLIDDINOVA ASILA
TDIU, Raqamli iqtisodiyot va axborot texnologiyalari fakulteti
Statistika yo’nalishi talabasi,
Ilmiy rahbarlar: TDIU, Iqtisodiy statistika kafedrasi
o’qituvchilari **ZOKIROVA MUNISA JAMOLIDDIN QIZI**
AKBAROVA BARNO SHUXRATOVNA

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy iqtisodiyotda davlat moliyasining institutsional o‘rni, uning tarkibiy elementlari – davlat byudjeti, mahalliy byudjetlar, maqsadli jamg‘armalar va davlat krediti – tahlil qilinadi. Asosiy e’tibor O‘zbekiston Respublikasining 2024–2025 yillardagi byudjet ko‘rsatkichlari, soliq ma’murchiligi samaradorligi va fiskal intizom holatiga qaratilgan. Statistik ma’lumotlar (2024 yilda byudjet daromadlari 274,3 trln so‘m, soliq undirish darajasi 86%) asosida mualliflar davlat moliyasining iqtisodiy o‘sishni rag‘batlantirish va ijtimoiy barqarorlikni ta’minlashdagi strategik ahamiyatini asoslaydi. Shuningdek, mahalliy byudjetlar mustaqilligining oshishi, raqamlashtirish, yashil iqtisodiyot va inson kapitaliga yo‘naltirilgan xarajatlarning o‘sishi kabi tendensiyalar yoritilgan. Maqola davlat moliyasini boshqarishda sun’iy intellekt va natijaga asoslangan byudjetlashtirish usullarini joriy etish zarurligini ilmiy jihatdan asoslaydi.

Kalit so‘zlar: davlat moliyasi, byudjet, soliq tizimi, fiskal intizom, raqamlashtirish, yashil iqtisodiyot, inson kapitali, O‘zbekiston.

Аннотация: В статье рассматривается институциональное место государственных финансов в иерархии национальной финансовой системы. Анализируются структура государственного бюджета, местных бюджетов, целевых фондов и суверенного кредита. На основе статистических данных за 2024–2025 годы (доходы госбюджета – 274,3 трлн сумов, эффективность взимания налогов – 86%) авторы обосновывают, что государственные финансы выступают ключевым драйвером макроэкономической стабильности и социального развития. Особое внимание уделено росту доходов местных бюджетов (до 25% в I квартале 2025 года), цифровизации налогового администрирования, внедрению принципов «зеленого бюджетирования» и финансированию человеческого капитала. В работе доказывается, что переход к результативному бюджетированию и использование технологий искусственного интеллекта снижают

Published: 05.06.2026

Cite this article: Fazliddinova Asila, Zokirova Munisa Jamoliddin qizi, Akbarova Barno Shuxratovna (2026). O‘zbekistonda davlat moliyasi transformatsiyasi. Emro Science and Education, 2(2). https://journal.emro.uz/public/maqola/830

© 2026 The Author(s). Published by Emro Science and Education. This is an open access article.

“MILLIY STATISTIKA TIZIMIDA YANGI BOSQICH: BARQAROR RIVOJLANISH MAQSADLARI, XALQARO STANDARTLAR VA ZAMONAVIY TENDENSIYALAR”

коррупционные риски и повышают прозрачность государственных финансов. Статья содержит практические рекомендации по оптимизации государственно-частного партнёрства и децентрализации бюджетной системы.

Ключевые слова: государственные финансы, бюджет, налоговая система, фискальная дисциплина, цифровизация, зеленая экономика, человеческий капитал, Узбекистан.

Abstract: This scientific article analyzes the institutional position of public finance within the national financial system, with a focus on its key components – state budget, local budgets, targeted funds, and sovereign credit. Based on empirical data from Uzbekistan (2024–2025), including state budget revenues of 274.3 trillion UZS and a tax collection efficiency rate of 86%, the authors demonstrate that public finance serves as a fundamental mechanism for macroeconomic stabilization and social development. The study highlights recent trends: increased fiscal autonomy of local budgets (reaching up to 25% growth in Q1 2025), digitalization of tax administration, integration of green budgeting principles, and rising expenditures on human capital. The article provides evidence that performance-based budgeting and AI-driven fiscal tools significantly reduce corruption risks and improve transparency. Furthermore, it argues that decentralization and public-private partnerships are essential for optimizing the fiscal burden and stimulating regional economic growth. The findings are relevant for policymakers, researchers, and students in public finance, fiscal policy, and development economics.

Keywords: public finance, state budget, tax system, fiscal discipline, digitalization, green economy, human capital, Uzbekistan.

Kirish

Zamonaviy bozor munosabatlari transformatsiyasi sharoitida moliya arxitekturasi milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta’minlovchi fundamental mexanizm bo‘lib xizmat qiladi. Moliya tizimi vositasida jamiyatda yaratilgan yalpi ichki mahsulotni taqsimlash va qayta taqsimlash jarayonlari amalga oshiriladi, bu esa o‘z navbatida iqtisodiy subyektlar o‘rtasidagi muvozanatni saqlashga imkon beradi.114 Ushbu tizimning markaziy bo‘g‘ini hisoblangan davlat moliyasi iqtisodiy o‘sishni rag‘batlantirish, ijtimoiy infratuzilmani modernizatsiya qilish hamda aholining hayot sifatini yuksaltirishda strategik vosita vazifasini o‘taydi.

114 **Malikov T.S., Haidarov N.H.** *Moliya: umumiy nazariya.* – Toshkent: "Iqtisod-Moliya", 2023.

“MILLIY STATISTIKA TIZIMIDA YANGI BOSQICH: BARQAROR RIVOJLANISH MAQSADLARI, XALQARO STANDARTLAR VA ZAMONAVIY TENDENSIYALAR”

Davlat moliyasi mamlakatning siyosiy va ijtimoiy funksiyalarini to‘laqonli ro‘yobga chiqarish uchun zaruriy resurslar bazasini shakllantiradi va ulardan maqsadli foydalanish samaradorligini nazorat qiladi.115 Globallashuv va raqamli iqtisodiyotning jadallashuvi sharoitida davlatning moliya tizimidagi regulyativ roli yanada ortib bormoqda. Shu nuqtai nazardan, davlat moliyasining tarkibiy qismlarini takomillashtirish, byudjet intizomini mustahkamlash va moliya tizimidagi davlat ishtirokining optimal chegaralarini ilmiy jihatdan tadqiq etish bugungi kunda iqtisodiyot fanining eng dolzarb masalalaridan biri sanaladi.116

Asosiy qism

Zamonaviy iqtisodiy munosabatlar tizimida davlat moliyasi hukumat ixtiyoridagi markazlashtirilgan pul fondlarini akkumulyatsiya qilish, ularni jamiyat ehtiyojlari uchun taqsimlash va strategik qayta taqsimlash jarayonida vujudga keladigan murakkab ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlar majmuasini ifodalaydi. Davlat moliyasi milliy moliya tizimining iyerarxik yetakchi va hal qiluvchi bo‘g‘ini bo‘lib, o‘z tarkibida davlat byudjeti, mahalliy byudjetlar, davlat maqsadli jamg‘armalari va suveren davlat kreditini mujassam etadi.117 Ushbu elementlarning o‘zaro sinergiyasi orqali davlat o‘zining ijtimoiy, iqtisodiy va geosiyosiy funksiyalarini to‘laqonli ro‘yobga chiqaradi.

1-jadval.

Davlat moliyasining moliya tizimidagi institutsional o‘rni.

Moliya tizimi bo‘g‘ini	Davlat moliyasi bilan funksional bog‘liqligi
Davlat byudjeti	Davlatning bosh markazlashgan fiskal fondi
Mahalliy byudjetlar	Hududiy moliyaviy mustaqillik va iqtisodiy tayanch
Maqsadli jamg‘armalar	Qat'iy ixtisoslashgan va ijtimoiy yo‘naltirilgan dastaklar

Davlat moliyasining bazaviy manbasi va yuragi — bu **davlat byudjeti** hisoblanadi. U o‘zida mamlakatning yillik moliyaviy konstitutsiyasi va makroiqtisodiy rejasini ifodalaydi. Byudjet daromadlari arxitekturasi asosan majburiy fiskal to‘lovlar (soliqlar), bojxona ruxsumlari, davlat mulkini xususiylashtirish yoki ijaraga berishdan olinadigan passiv daromadlar hisobidan shakllanadi.

115 **Gruber, J.** *Public Finance and Public Policy.* – Worth Publishers, 7th Edition, 2022.

116 **O‘zbekiston Respublikasining "2026-yil uchun O‘zbekiston Respublikasining Davlat byudjeti to‘g‘risida"gi Qonuni** (va unga ilova qilingan byudjetnomalar).

117 **Musgrave, R. A., & Musgrave, P. B.** *Public Finance in Theory and Practice.* – McGraw-Hill.

2-jadval.

Davlat byudjeti daromadlarining tarkibiy dizayni (2024-yil yakunlari bo'yicha).

Yuqoridagi statistik tahlildan ko'rinib turibdiki, davlat byudjeti

Daromad turi (fiskal tasnif)	Miqdor (trln so‘m)	Salmog'i (%)
Bevosita soliqlar	90,8	33.10%
Bilvosita soliqlar	88,3	32.20%
Resurs va mol-mulk soliqlari	36,4	13.20%
Boshqa daromadlar va yig'imlar	58,9	21.50%
Jami:	**274,4**	**100%**

daromadlarini shakllantirishda bevosita va bilvosita soliqlar deyarli teng proporsiyada (paritetda) qatnashmoqda. Bu esa soliq yukining iqtisodiy subyektlar va iste'molchilar o'rtasida muvozanatli taqsimlanganligidan dalolat beradi.118

Makroiqtisodiy barqarorlik va byudjet parametrlari

Davlat moliyasi iqtisodiyotda hududiy va ijtimoiy disproporsiyalarni (nomutanosibliklarni) bartaraf etuvchi asosiy "amortizator" hisoblanadi. Jamiyatda yaratilgan milliy daromad qayta taqsimlanish (redistributiv funksiya) orqali kam ta’minlangan aholi qatlamlarini ijtimoiy himoya qilish, inklyuziv ta'limni moliyalashtirish va mudofaa salohiyatini mustahkamlashga yo'naltiriladi.

So'nggi yillarda qabul qilinayotgan byudjet qonunchiligida davlatning ijtimoiy majburiyatlari va iqtisodiy o'sish sur'atlari aniq raqamlarda o'z aksini topmoqda.

3-jadval.

O‘zbekiston Respublikasi davlat byudjetining 2024–2025 yillardagi makro-ko'rsatkichlari dinamikasi.

Makroiqtisodiy ko‘rsatkichlar	2024-yil (ijro natijalari)	2025-yil (tasdiqlangan qonun loyihasi)
Davlat byudjeti daromadlari	274,3 trln so‘m	308,5 trln so‘m

118 **Vahobov A.V., Malikov T.S.** *Moliya: umumiy nazariya.* – Toshkent: Iqtisod-Moliya.

Davlat byudjeti xarajatlari	310,9 trln so‘m	344,8 trln so‘m
Konsolidatsiyalangan byudjet daromadlari	-	431,0 trln so‘m
Konsolidatsiyalangan byudjet xarajatlari	-	480,5 trln so‘m

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, 2024-yilda davlat byudjeti xarajatlari daromadlardan 36,6 trln so'mga oshgan holda iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish (ekspansion siyosat) tamoyiliga bo'ysundirilgan. 2025-yil uchun mo'ljallangan konsolidatsiyalangan byudjet parametrlari esa iqtisodiyotga kiritilayotgan davlat investitsiyalarining ko'lamini yanada kengaytirishni nazarda tutadi.119

Soliq ma'muriyatchiligi, fiskal intizom va monitoring natijalari

Davlat moliyasining samarali faoliyat yuritishi to'g'ridan-to'g'ri fiskal intizomga bog‘liqdir. Moliyaviy intizom byudjet mablag‘laridan maqsadli, tejamkor va legal (qonuniy) doirada foydalanishni, shuningdek, soliq tushumlarini to'liq akkumulyatsiya qilishni anglatadi. Xususan, xufiyona iqtisodiyot ulushini qisqartirish (shadow economy) va soliq ma'muriyatchiligini raqamlashtirish hisobiga davlat byudjetiga qo'shimcha resurslar jalb etilmoqda.

4-jadval.

Soliq nazorati va tekshiruvlari samaradorligi (2024-yil yakunlari).

Reyd va monitoring ko'rsatkichlari	Moliyaviy miqdor
Qo‘shimcha hisoblangan soliqlar hajmi	486,3 mlrd so‘m
Haqiqatda byudjetga undirilgan summa	418,7 mlrd so‘m
Undirilish samaradorligi darajasi	86%

Undirish darajasining 86% ni tashkil etishi davlat moliyaviy nazorat organlarining (soliq inspeksiyasi) institutsional salohiyati yuqori ekanligini, kameral nazorat va tahliliy vositalarning to'g'ri ishlayotganligini isbotlaydi.

Ushbu ijobiy tendensiya keyingi moliya yilining dastlabki oylaridayoq o'z mevasini bera boshladi. Natijaga yo'naltirilgan byudjetlashtirish tizimi

119 O‘zbekiston Respublikasining 2024 va 2025 yillar uchun Davlat byudjeti to‘g‘risidagi qonunlari va tahliliy byudjetnomalari.

(Performance-based budgeting) tufayli 2025-yilning I choragida kutilganidan ancha yuqori fiskal natijalar qayd etildi.

5-jadval.

2025-yil I chorak byudjet daromadlari va uning asosiy drayverlari.

Fiskal ko‘rsatkichlar	Miqdor (trln so‘m / %)
Rejalashtirilgan byudjet tushumi	45,5 trln so‘m
Amaldagi (faktik) tushum	48,2 trln so‘m
Rejadan ortiqcha shakllangan mablag'	+2,7 trln so‘m
2024-yil I chorakka nisbatan o'sish sur'ati	+20%
Ayrim hududlarda erishilgan maksimal o'sish	25% gacha

Bunda asosan 3 ta yirik soliq turi (korporativ daromad solig'i, QQS va aksiz) davlat g'aznasining asosiy donorlari sifatida qatnashdi:
Foyda solig‘i: 11,8 trln so‘m.
Qo‘shilgan qiymat solig‘i (QQS): 9,8 trln so‘m.
Aksiz solig‘i: 4,5 trln so‘m.

Hududlarda byudjet daromadlarining o'sish dinamikasi mahalliy byudjetlarning mustaqilligini oshirishga qaratilgan moliya tizimini markazsizlashtirish (detsentralizatsiya) siyosati to'g'ri tanlanganligini tasdiqlaydi.120 Bu amaliyot joylarda tashabbuskorlikni rag'batlantirib, munitsipal infratuzilmani moliyalashtirish uchun barqaror tayanch yaratmoqda.

Inson kapitali milliy iqtisodiyotning tayanch ustuni hisoblanadi. Davlat moliyasi vositasida ta’lim, innovatsiyalar, tibbiyot va intellektual klasterlarga ajratilayotgan transfertlar kelajakka yo'naltirilgan yuqori daromadli strategik investitsiyalardir. Xuddi shunday muhim yo'nalishlardan yana biri — bu ekologik barqarorlik (ESG tamoyillari) va yashil byudjetlashtirishdir. Hozirda davlat byudjeti hisobidan uglerod neytralligiga erishish, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini (QTM) subsidiyalash kabi ekologik xavfsizlik dasturlariga jiddiy mablag'lar safarbar etilmoqda.121

Kelajakda davlat moliyasi boshqaruvini transformasiya qilishning yagona yo'li raqamli texnologiyalar hisoblanadi. Elektron byudjet tizimlari, davlat xaridlaridagi shaffoflik portallari, Sun’iy intellekt (AI) va "Big Data"

120 O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va Moliya vazirligi yillik hisobotlari (2024-2025).

121 **Stiglitz, J. E.** *Economics of the Public Sector.* – W. W. Norton & Company.

texnologiyalarining joriy etilishi resurslarni taqsimlashdagi inson omili va korrupsiyaviy xavflarni minimallashtiradi.122 Shuningdek, xususiy sektor salohiyatidan samarali foydalanish maqsadida Davlat va Xususiy Sektor Hamkorligi (DXSH) instutitini rivojlantirish davlat moliyasiga tushadigan yuklamani optimallashtirib, iqtisodiy o'sishning yangi nuqtalarini (growth poles) yaratishga xizmat qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda tadqiqot natijalari va statistik tahlillar shuni ko‘rsatadiki davlat moliyasi zamonaviy iqtisodiy tizimning nafaqat markaziy bo‘g‘ini balki makroiqtisodiy barqarorlikni ta’minlovchi eng muhim institutsional drayveridir. Maqola doirasida ko‘rib chiqilgan 2021 yildan 2025 yilgacha bo‘lgan dinamika va 2024 yilgi fiskal natijalar davlat moliya tizimining sifat jihatidan mutlaqo yangi bosqichga o‘tayotganini tasdiqlaydi.

O‘tkazilgan tahlillar asosida shuni alohida ta’kidlash joizki davlat byudjeti daromadlarining 2024 yilda 274.3 trillion so‘mga yetishi va soliq undirish darajasining 86 foiz ko‘rsatkichini tashkil etishi soliq ma’muriyatchiligi raqamlashayotganini va fiskal intizom sezilarli darajada kuchayayotganini ko‘rsatadi. Bu o‘z navbatida davlatning o‘z strategik majburiyatlarini to‘laqonli bajarishi uchun mustahkam bazadir. Byudjet xarajatlarining 60 foizgacha bo‘lgan qismi ijtimoiy sohaga hamda inson kapitaliga yo‘naltirilayotganligi davlat moliyasining jamiyat rivojlanishi va ijtimoiy adolatni qaror toptirishdagi qayta taqsimlash rolini yaqqol namoyon etadi.

Shuningdek mahalliy byudjetlar mustaqilligining oshishi va 2025 yilning birinchi choragida hududlarda qayd etilgan 25 foizgacha bo‘lgan o‘sish sur’atlari moliya tizimini markazsizlashtirish orqali hududiy nomutanosibliklarni bartaraf etish mumkinligini isbotlamoqda. Kelajak istiqbolida davlat moliyasini boshqarishda sun’iy intellekt va yashil moliya tamoyillarining integratsiyasi resurslar taqsimotida inson omilini kamaytirishga hamda moliyaviy ochiqlikni yangi bosqichga olib chiqishga xizmat qiladi. Muxtasar qilib aytganda davlat moliyasini samarali va natijaga yo‘naltirilgan uslublar asosida boshqarish mamlakatning uzoq muddatli iqtisodiy xavfsizligi hamda aholi farovonligining eng mustahkam kafolatidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2023.
2. O‘zbekiston Respublikasining Byudjet kodeksi. – Toshkent: Adolat, 2024.

122 **World Bank Report.** *Digitalizing Public Financial Management.* – Washington DC.

3. Davlat moliyasi va moliyaviy siyosat. O‘quv qo‘llanma. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2022.
4. Moliya nazariyasi. Darslik. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2023.
5. Iqtisodiyotni davlat tomonidan tartibga solish asoslari. – Toshkent: Akademnashr, 2023.
6. Fiskal siyosat va byudjet jarayoni. O‘quv qo‘llanma. – Toshkent: Moliya-iqtisod, 2022.
7. O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi rasmiy materiallari va hisobotlari (2024-2025 yy.).
8. Bozor iqtisodiyoti sharoitida davlat moliyasi. Ilmiy maqolalar to‘plami. – Toshkent: Fan, 2024.
9. Musgrave R.A., Musgrave P.B. Public Finance in Theory and Practice. – McGraw-Hill, 2024.
10. Stiglitz J.E. Economics of the Public Sector. – W.W. Norton va Company, 2023.

IQTISODIY
STATISTIKA KAFEDRASI
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti